

tuózik zenéjét tettetni. Alkalmas az a leggazdagabb cifrázatokra, míg egyszersmind a rythmust tökéletes harmonia s oly hangteljesség által emelheti ki, mely elégséges, hogy a szükséges helyeken mély árnyalatok mellett ragyogó fényhuzamokat adjon vissza. A dallamot annál behatóbban hozza érvényre, miután a valódi cigány hangközök annak hanghatásaiban igen jól alkalmazhatók.

CXXXIX.

A varázs, melyet a cigányok zenéje reánk gyermekkorunk óta gyakorlott, az ő sajátos, semmi mással egybe nem hasonlítható módjávali megbarátkozás, a lassankinti behatás életidegeinek titkába, a mindig mélyebbről meritett belátás formájának lényegébe és valamely szélsőségen alapulás szükségességébe, melynek szelidítése jellemének megtagadása, egyéniségének föladata volna, természetesen már igen korán vezetett bennünket arra, hogy némely töredékeit a zongorán elsajátítsuk. De habár jó óráinkban szép számú ily elsajátításokat tevének is: ezzel még semmi cél sem volt kitűzve. Távol attól, hogy ösztönünknek eleget tettünk volna, hogy érdekeltségünket csökkenteni látnók, mindig mélyebben merültünk a munkába, növekedni érzők magunkban a vágyat, ezen szűz múzsa ékesenszóló hívásait, komor ömledéseit, álmodzásait, kéjelgéseit és tulcsapongásait hangszerünkre átvinni. De minden előhala-

dás csak föladatunk mérték fölötti felnövekedése volt; végre nem volt megállapodás, nem határ található. Egész tömege az anyagnak nehezedett reánk. Ekkor összehasonlítani, válogatni, közösrülni, napvilágra emelni volt a teendő! S közepette ezen törekvéseknek támadt bennünk azon meggyőződés, hogy ezen eldarabolt, elszórt dalamok egy nagy egésznek tévelygő, repdeső, csapongó részei, hogy egy harmonikus egész helyreállítására nézve minden föltételnek tökéletesen megfelelnek, mely lényeges tulajdonainak, legsajátosb szépségeinek minden viráganyagát magában foglalja s mely, az e lapok elejétől fogva megkísérlett benső indokolás erejénél fogva a népepos egy szemének tekinthető, a mint azt e nép, mely összes cselekvésébenszokatlanul elütő módot követ, szokatlanul elütő formában és nyelven énekel meg.

Ezen új szempontból csakhamar észre kelle venni, hogy a cigány zene majdnem számtalan egyes darabjai mint ódák, dityrambok, alagyák, balladák, idillek, ghazelák, disticonok, harezi himnuszok, sirénekek, szerelmi dalok és borrimzetek egy egynemű testté, tökéletes művé egyesíthetők, mely olykép van beosztva, hogy minden ének egyszersmind egy egészet s egy részt is képezzen, melyet el lehet választani s önmagában tekintet nélkül az egészre szemlélni és élvezni, de mely anyagának szoros rokonsága, benső lényének egyformasága, alakulásának egysége által még is az egészhez tartozik. A cigány zenének

általunk máregyenként közlött töredékei új vizsgáltnak lőnek alávetve, módosítva, összeolvasztva, összeállítva, a mint ez egy egészre irányzott célzatkunknak megfelelt, mely ezen fölépítési mód szerint egy művet nyujtana, mely egy cigány epos iránti eszménket, a mint az előttünk lebegett, legalább megközelítőleg valósítaná. Ezen munka bevégzése alatt nem titkoltuk el magunk előtt, hogy egy ily epos a mivel világbán, mely elé terjeszteni akartuk, kevés kilátással bir arra, hogy előzékenységel és tetszéssel fogadtassék, bármennyire ügyekezünk is ezen gyűjteménynek életképességet kölcsönözni, mely nélkül semmi művészeti tüenmény az összes kigondolható formák ezen versenyterén tartósságot nem igényelhet, a nélkül azonban, hogy a vadság azon lehelletét, mely e zenét lelkesíti, gyöngítenők. Aggódnunk kelle, hogy ezen hazai földünkön szeretve ápolt, elkényeztetett gyermeket idegen tűzhelynél hideg tartózkodó pillantásokkal látandjuk megmérteni s célszerűnek találók azt jó uti- és ajánlólevéllel küldeni a világba. Eposunkat előbeszéddel szándékoztunk el-
látni. Azonban mily hamar nőtt az ki a lehetséges kereten túl! S e miatt történt meg „magyar rhapsodiáink“ teljesen vértzetlen, nyereg nélkül nyargaló kiadása. Ámde, ime lásd! aggodalmaink eloszlottak s hála valamely „je ne sais quoi“-nak, mely elég gyakran szeszélyesen elegyedik ily dolgokba, a közönség örömet kezd e ezen bizar költeményekben találni s különféle dallamaira bizonyos

odaadással hallgatni. Kitünt, hogy a magyar rhapsodiák tetszésre találtak. S míg ezen siker magából a dologból érvényesíté magát, végre létrejött a megkezdett előbeszéd is. Az a cigányepos rokonszenvező hallgatóinak ezen lapokban mutatja be magát. Vajha olvasóink megértenék, hogy ha mi őket oly sokáig mulattatók a cigányokkal és zenéjükkel, ez azon reményben történt, hogy ezen hazánkban annyira becsült zenét, a művészet azon sphaerájában honosítandjuk meg, mely az egész emberiség köztulajdona, melyben az összes népek minden magas művészet eleven forrásaiból táplálkoznak; sphaera, melyet idő haladtával, minden nap jobban kiszélesít, mindennap új hivatottakat vevén föl, s melyet Goethe jósilag „világirodalom” nevével jelölt meg.

Miután azon számos anyagnak egy részét, mely a magyar cigányokkal és kedvencz dallamaik gyűjtőivel folytatott tartós viszonyunk alatt meglehetősen tömegekké alakult össze, a zongora mint azon hangszer számára, mely a cigány művészet érzelmét és formáját összeségében a legjobban visszaadni képes, kidolgoztuk és kiadtuk, magyar rhapsodiáknak neveztük el azokat. A rhapsodiák névvel a fantastikus epikai elemet akarók jelölni, melyet azokban fölismertünk. Mi mindig egy költői cyclus részeinek tartók azokat, mely egy élesen kifejezett nemzeti lelkesedés egysége által tűnik ki, mennyiben csak ezen nemzetnek sajátja, melynek lelkét és benső érzelmét tökélete-

sen visszaadja, mely sehol másutt nem fejeztetett ki oly világosan szintén ezen népnek sajátját képező, általa fölhalált és gyakorolt formában. Ezen töredékek nem nyujtanak ugyanéteyeket, de azon fülek, melyek a halláshoz értenek, a lélek bizonyos állapotainak kifejezését találndják azokban, melyben egy nemzet eszménye foglaltatik. Hogy ez a pariák nemzete, mit árt ez a művészetnek? Miután eszményítésre képes érzelmeket talált föl s azokat kétségtelen szépségü és eredetiségü formákba tudá öltöztetni, ennélfogva polgárjogot nyert a művészetben, habár ez másutt megtagadtatnék is tőle. Eszményi jog egy eszményi államban fájdalom! nem adhat egyebet mint „egy árny álmát,“ dicsőséget!

Mi ezen rhapsodiákat ezenfölül magyaroknak neveztük el, mert igazságtalanság volna a jövőben elszakasztani egymástól, a mi a multban egyesítve volt. A magyarok befogadák a cigányokat nemzeti zenészekül. Ők teljesen azonositák magukat azon büszke harcziás lelkesedéssel, azon mély fájdalommal, mely ezen hangzatokból oly teljességben lépett eléjük. Nem csak örömeik és lakomáikhoz csatolák őket; mint lassúiknak meghatott hallgatói, rokonszenves könyeket is szenteltek nekik. A cigányok nomád népe messze országokban elszórva s mindenütt zenével elfoglalva, ezen művészetet sehol sem bírál oly fokra fejleszteni mint a magyar földön, mert az csak itt élvezé a kifejlésére, fölvirágzására annyira szükséges kedély tel-

jes népszerűséget. A magyarok bőkezű vendégszeretete a cigányok iránt oly nélkülözhetlen volt létezésükre, hogy e művészet egyforma joggal mindkettőé, mert sem egyik sem másik nélkül nem léphetett volna életbe. Ha amazoknak zenészekre volt szükségük, ugy emezek nem lehetnek el hallgatók nélkül. Magyarország tehát teljes joggal magáénak nevezheti ezen művészetet, melyet gabnája, bora táplált, csodálata ápolt, mely az ő árnyékában nőtt, szeretete által kifejlett s erkölcsével oly bensőleg van összeszőve, hogy minden magyarnak leggyöngédebb s legdrágább emlékeivel fonódik össze. Mint egy dicsőségteljes hódítmány hivatva van az országunk legszebb cizmei közt ragyogni; s emléke kell, hogy mint egy drága kincs, belenőjön régi és büszke koronájának virágdíszei közé.

Weimar apr. 2. 1859.

Vége.